

Tarih: 01.03.2012

Prof. Dr. Ahmet İnam "Aklım bana, akıl anlayışımızı değiştirelim diyor." ifadesiyle bitirdiği makalesinde aklın yeniden sorgulanmasının zamanının geldiğini ifade ediyor...

AKLIMIN DEDIĞİ

İlginçtir, dünya görüşleri, inanç sistemleri, hayat tarzları kendilerini 'akıl' ile 'meşru' ve etkin kılmaya çalışıyorlar. Akıl kendi dogmaları için bir sıçrama tahtası yapıyorlar. Akla dayanmayan inanç, inanç değildir. Akla dayanıyorsa, bilime de dayanıyordur diye düşünüyorlar. Kendi kafalarında dogmalarına uyan bu akıl anlayışı, onları sorgulamaktan, irdelemekten, özeleştirmeden, farklı inançları anlamaya yardımcı olacak ufuk genişliğinden yoksun bırakıyor. İlahiyatçı arkadaşlarımla arasında imanının akla dayanmadığını söyleyen birine rastlamadım. 'Akılsız iman mı olur?' diyorlar, biz aptal mıyız ki akıldışı bir şeye inanalım.

Oysa bilimde bile temellendiremeyeceğimiz ortak kabullerimiz var: İnançlarımız. Aklımız bu inançlar üzerinde yürüyor. Bizi akıl yobazlığına götürecek bu katı akıl anlayışı üzerine düşünmeliyiz.

Aklın yeniden sorgulanmasının zamanı geçmektedir. Post-modernist düşünce bunu başarabildi mi? Ufkumuzu açtı biraz; yaşadığımız dünyaya, hayatımıza uymayan akıl anlayışlarından uzaklaştırmaya çalıştı bizi; doğrusu, Batı kültürü içinde yapıldı tartışma, orada kaldı. Bizim gibi ülkelerin bu tartışmalardan öğrenecekleri vardır.

Akıl, insanın dünya gezegeninde yaşadığı serüvende, güvenebileceği, onunla sorunlarını çözebileceği önemli bir gücüdür. Özellikle Aydınlanma felsefesi açısından görüldüğünde, kendi kendine yeten, bağımsız, özerk bir insan gücüdür. Gerçekliği, kendisini, insan, akılla kavrar, anlar. Çevresiyle ilgili sorunları, yaşamasında ki sorunları, kuramsal ya da uygulamada onunla çözer. Deneyimlerinden onunla öğrenir. Deneyimleri sonucunda öğrendiklerini onunla çözümler, yeni birleşimlere gider, sonuçlara ulaşır. Akıl, yaşamının berisinde olandır, ötesi ise bilemediğidir, sınırları dışında olandır; ilah" gücün, güçlerin alanıdır. Hegel gibi, akla sınır koymayıp, gerçekliği akıl ile bir anlamda özdeş kılan düşünürleri, 'her şey akıl' diyenleri bir yana bırakırsak, Kantçı çizgi içinde, aklın sınırları olduğunu kabul edebiliriz. (Gerçekliğin çok büyük, aklın ise bu büyüklük karşısında, insanın bir 'yetisi' olarak, taşıdığı sınırlı algılama, öğrenme, akıl yürütme olanakları göz önüne alındığında, 'küçük' kaldığı inancına dayanarak düşünüyorum.)

İnsan akılla öğreniyor, düşünüyor, anlam veriyor, düşünüyor, eyliyor. Üretiyor. Bu anlamıyla akıl, insanın günlük yaşamını, bilimini, teknolojisini düzenliyor. Ahlakını, eylemlerini, değerlendirmelerini yaşayışıyla insana destek oluyor. Akıl, deneyimlerle besliyor, zenginleştiriyor kendini, değiştiriyor, dönüştürüyor. Tek tek bireylerde ortaya çıkabildiği gibi, toplumların, kültürlerin de akıldan, aklın 'tarihinden' söz edebiliriz.

Aklın insanla ortaya çıktığını, insana özgü olduğunu düşünüyorum. Diğer canlılarda belki zekadan söz edebiliriz, yaşamlarını sürdürebilmek için sorunlarını çözebiliyorlar; işlerinde bir anlamıyla alet kullananları da var. Akıl insanda. Onunla kavıyor. Doğadaki düzenlilikleri keşfediyor. Bu düzenliliklerin sınırlarını görüyor. En önemli özelliklerinden biri: Kendi kendisini kavıyor.

Metafizik yapan insan, aklın, 'değişiyor gibi görünenin' ardında değişmeyen ilkeler, yasalar, düzenlilikler arıyor. Bilim de bu arayışın bir sonucu. Teknoloji de, çağımızda bilimle bütünleşmiş işleyişiyle, bir 'güvenli', 'temelleri olan', 'rahatlatıcı', 'kolaylaştırıcı' işlevi içinde bu arayışa yardım ediyor.

Arayışı hep sürecek. İnsanın bu gezegendeki serüveni aklıyla yaşadığı serüvendir. Akıl, zaman içinde, kendi dışındaki güçlerden, (tanrılar, tanrıçalar, doğaüstü güçler taşıyan mitoloji kahramanları, semav” dinlerde, Tanrı, Allah...) yardım almaya çalışmış; zaman zaman kendini, doğayla ilişkisinde tek egemen güç olarak görmüş. Deneyimleriyle, çevre koşullarıyla etkileşim halinde olmuş. Bu anlamda akılı, olup bitenlerden bağımsız, onlara yasalar koyan, 'dikte eden' bir güç olarak görmüyorum. Aklın gücü, insanın gücüyle sınırlıdır. Aklın buldukları, deneyimlerinin etkisiyle değişebilir; bitmiş, bir daha ele alınıp sorgulanamayacak bulguları olamaz aklın! (Bu yargısı bile sorgulanabilir!) Akıl, kendi olanakları, birikimiyle, gerçekliği kavrar: Mutlağın ardındadır, yolundadır; yolda ortaya koydukları ise, gerçeğin 'resimleri', 'modelleri'dir hep!

Aklı mutlaklaştırmak, aklın sınırını bilmemekten kaynaklanır. Akıl, zaman zaman keşfettikleriyle, icat ettikleriyle sarhoş olur; doğanın tüm gizlerini çözdüğünü sanır. Bu geçici bir 'güven' dönemidir; ardından gelen 'kriz'ler akla 'haddini bildirir'. Ahlak alanında, bilim alanında olduğu gibi göstermez kendini. Aristoteles'in, Kant'ın gördükleri gibi, matematiğe, mantığa, aksiyomatik sistemlere sağladığı 'algoritmik' desteği, ahlak alanında bulamazsınız. Sanatta, teknolojik üretimde, teknolojiyle sorun çözmede, aklın yeri, bilimdekinden farklıdır.

Günlük yaşamda da öyledir: Planlayarak, hesaplayarak, belli bir kuranı çerçevesinde yaşanan, her şeyin önceden öngördüğümüz biçimde gerçekleştiği bir yaşam, 'akıl' yoğun bir yaşam, çok az insanın gerçekleştirebildiği, belki güvenli ama sıkıcı bir yaşam olsa gerek. Neden? Çünkü akıl anlayışımız, yaşam anlayışımıza uymuyor, yakışmıyor. Aklım bana, akıl anlayışımızı değiştirelim diyor.

<http://www.aksam.com.tr/aklimin-dedigi-5439y.html>

KAD PLATFORMU SİTESİNDEN ALINMIŞTIR.

